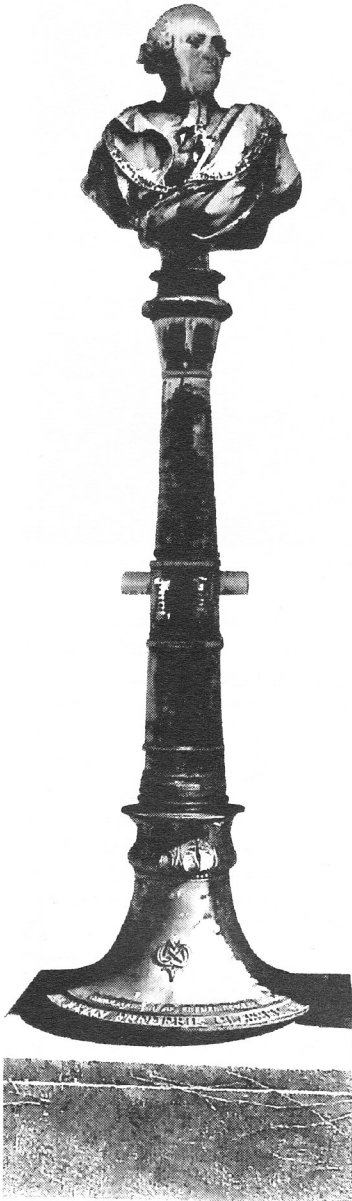
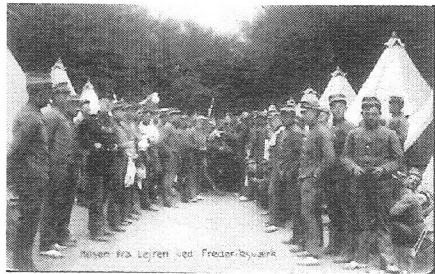

PROVEN

Indhold

<i>Siden sidst .....</i>	<i>side 02</i>
<i>Generalforsamlingen.....</i>	<i>side 03</i>
<i>August Pedersens dagbog</i>	<i>side 05</i>
<i>Kanalens udgravning.....</i>	<i>side 13</i>
<i>Gartneren i Strandgade.....</i>	<i>side 19</i>
<i>Foreningsaktiviteter .....</i>	<i>side 22</i>

Arresødallejren o. 1910. Oprindelig bestod lejren af 10-mandstelte til indkvartering for hærens enheder på skydeøvelse i Melbylejren (oprettet i 1887). Om aftenen sværmede soldaterne langs kanalen ind til byens fristelser. Lejren fik efterhånden permanente bygninger og blev efter den tyske besættelse overtaget af marinen, der dog i 1959 flyttede til den nyoprettede Auderødlejr. Arresødallejren er i dag hjemmeværnsgård. (Industrimuseet Frederiks Værk))

*Frederiksværkegnens
Historiske Forening*

2. Årgang nr. 6 - juni 2005

Den nyvalgte bestyrelse.

Fraværende Ole Friis Jensen

Formand:

Bengt Sørensen
tlf. nr. 47 92 38 44

Næstformand:

Vibeke Agnild
tlf. nr. 47 72 14 66

Kasserer:

Carl Jensen
tlf. nr. 47 74 93 35

Sekretær:

Christina Ax
tlf. nr. 47 77 26 54
email:
fhf@mailme.dk

Øvrige medlemmer:

Ole Friis Jensen
tlf. nr. 47 72 33 93
mobil 61 35 67 37

Jørgen Tved
tlf. nr. 47 77 00 23

Jan E. Hansen
tlf. nr. 47 74 92 68

Gurli Jeppesen
tlf. nr. 47 72 11 76

Lonnie Burchardt
tlf. nr. 51 94 94 58

Redaktionen:

Jørgen Tved (ansv.)
Vibeke Agnild
Christina Ax
Lonnie Burchardt

Stof til næste nummer
bedes indsendt snarest.
Læserindlæg er ikke nødven-
digvis udtryk for foreningens
holdning.

Eftertryk till. med kildeang.
Layout: Per Erck
Fr.værk Komm. Eget tryk.
Oplag: 450

Prøv foreningens hjemmeside:
www.frvhistorie.dk

ISSN: 1604-0678 Titel: Proven

Siden sidst ved formanden

Første halvdel af foreningens sæson 2005 er ved at være slut. Inden ferien mangler vi blot vor traditionsrige Skt. Hans. Bemærk, at vi har flyttet dette arrangement til Hjemmeværnsgården ved Arresødal. Birkely kan vi jo ikke anvende mere, men vi håber, at vi fremover kan benytte Hjemmeværnsgården.

Busturen til Mølleåen med Jeppe Tønsberg som guide er fuldt besat og bliver givet en succes. Den ligger jo i forlængelse af det velbesøgte foredrag i marts, hvor Tønsberg var en særdeles god fortæller.

Vort stort anlagte 4. majmøde blev, som de fleste nok ved, en stor succes med et fremmøde ud over alle forventninger. Claus Bryld viste i sit foredrag stor indsigt i forholdene dengang. Det var vel godt og blev fremlagt netop ud fra hans synspunkt, og - som han selv sagde, også med en politisk drejning. Mange med mig vil vel synes, at han gik klart over strengen ved at trække paralleller til vore dage og med kritik af landets statsminister. Vi er som historisk forening interesseret i fremlæggelse af alle kilder og fortolkninger, men uden at bruge dem i politisk øjemed.

Filmen om kampvognen V3 var renfærdig med billedmateriale og udsagn fra modstandsfolkene. At borgmester Helge Friis holdt en lille tale for de indbudte modstandsfolk, hilser vi med stor glæde.

Byvandringen i Ølsted var det en glæde at være med til. Ca. 100 deltog i turen. Hans Ove øste ud af sin store viden om personer og steder i byen, og forinden viste Holbek Jensen mange gode lysbilleder. Vort nye mikrofonanlæg blev indviet med lidt begyndervanskeligheder, og det vil givet være til stor hjælp, når vi får rettet et par ting i brugen af det.

Vores nye digitale diktafon er indviet med samtaler med personer om deres liv og kendskab til Frederiksværk gennem et langt liv.

Foreningen har deltaget i flere møder om Krudtværksområdet og dets fremtid. Byrådet har forestået møderne, og vi venter med spænding og interesse på resultater.

Aktivitetsprogram for 2006 - Frederiksværks jubilæumsår - er ved at være færdigt, og jeg håber, at det vil blive modtaget med interesse. Vi har besluttet at fremstille en folder, som vi gjorde i år.

Bestyrelsen er glade for den interesse, der vises vor forening. Også en historisk forening er med til at give byen identitet. Derfor håber vi, at endnu flere - også gerne politikere - vil melde sig ind.

Med håb om at se mange af jer til vor Skt. Hansfest ønsker jeg alle en god ferie og sommer.

Bengt.

Vi kan godt, når vi får hjælp

Om 4. maj har vi allerede i den lokale presse sagt både tak og undskyld. Vi må sige det samme efter vores byvandring i Ølsted d. 11. maj. Hvem kunne dog vide, at der igen ville komme langt flere end lokalet, denne gang i Ølsted - Den gamle Rytterskole - kunne rumme.

Omkring vort arrangement d. 4 maj har vi fået hjælp af rigtigt mange. Nogle måske kun med et navn og en adresse, andre med fotos og oplysninger. Byens handlende var næsten alle meget positive og hjælpsomme, når vi kom med vore godt 30 foto-plakater m.m. og bad om at få dem hængt op i deres vinduer. Problemet var næsten større, da vi kom og ville hente plakaterne igen. Der var flere, der meget gerne ville have dem hængende i længere tid. Nu er de afleveret til kommunen, der har lovet at hænge dem op i kommunale lokaler, så de stadig vil kunne fortælle deres historie om modstandsbevægelsen i kanonbyen

Filmen om V 3. vil også i fremtiden

være med til at sætte Frederiksværk på landkortet. Den er et flot monument over de unge, der havde mod og vilje til at gå mod den officielle strøm og slås for den frihed, man måske kun tænker på, når den bliver taget fra os. Vi er meget enige med byens borgmester, da han med ordene "i respekt og tak" overrakte de endnu levende modstandsfolk her fra byen et synligt bevis på vores taknemlighed.

Historisk forening har så meget at sige mange tak for. Til EFFE, der har doneret noget godt materiel, højtaler og projektor, der i fremtiden vil gøre, at vi højere og med mere lys kan formidle historien. Vi har også nu fået digitalkamera, der forhåbentlig vil sætte sine spor i "Prøven".

Alt imens vi endnu engang siger tak-tak, så vil vi opfordre alle til at melde sig ind i vores historiske forening. Vi har bevist, at når mange trækker i samme retning, så kan der skabes gode resultater. Endnu flere medlemmer vil være garantien for endnu flere og bedre arrangementer og rigtig gode oplevelser som dem, vi havde både d. 4. og 11.maj.

Jørgen Tved

Referat fra generalforsamlingen v. Christina Ax

1. Valg af dirigent

Aino Reffs blev valgt som dirigent og konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt indkaldt. Der deltog 30 stemmeberettigede medlemmer.

2. Bestyrelsens beretning om foreningens virksomhed

Formand Bengt Sørensen berettede om foreningens virke gennem de sidste 1½ år. Der er nu over 300 medlemmer, men det er stadig hensigten, at medlemstallet skal stige. Derfor har bestyrelsen også igangsat en medlemskampagne, hvortil der bl.a. med hjælp fra Hans Englund er fremstillet en folder med en oversigt over årets arrangementer. Om en lignende skal fremstilles til næste år må afhænge af økonomien.

Dernæst gennemgik Bengt de foredrag, udflugter og byture, der havde fundet sted til dags dato og nævnte ligeledes nogle af de kommende foredrag og udflugter. St. Hans vil i år foregå ved Hjemmeværmsgården, da Birkely er sat til salg.

Foreningen har modtaget støtte fra Effe-fondet til indkøb af diktafon, projektor og transportabelt højtaleranlæg. Ligeledes har Kulturelt samråd ydet støtte til foredrag og folderen. Diktafonen vil blive anvendt ved interviews af folk i området. Der kom forslag til et par mulige informanter.

Foreningen har etableret et samarbejde med andre foreninger i Frederiks-

værk og Hundested, ligesom der er kontakt til museerne i byerne og omegnskommunerne.

Jørgen Tved orienterede om et samarbejde med privathospitalet på Arresødal om at skrive stedets historie. Det er endnu ikke vedtaget, men der arbejdes videre på sagen.

Der blev ligeledes orienteret om det kommende 4. maj arrangement. Jørgen opfordrede de tilstedeværende til at hjælpe til med at få fotostater med billeder fra befrielsen sat op i byens forretninger, ligesom han appellerede til folk om at hjælpe med at identificere menneskene på billederne.

3. Forelæggelse og godkendelse af regnskab

Kasserer Carl Jensen fremlagde regnskabet for 2003-2004. Der var et overskud på 4.990 kr. Efter et par opklarende spørgsmål blev regnskabet godkendt. Vedlagt var også et budget til orientering.

4. Fastsættelse af kontingent

Bestyrelsen foreslog at holde kontingentet uændret. Det blev vedtaget.

5. Indkomne forslag

Der var ingen indkomne forslag.

6. Valg til bestyrelse

Bengt Sørensen, Lonnie Burchardt, Ole Friis og Hans Ove Nielsen var på valg. De blev genvalgt med undtagelse af Hans Ove, der ikke ønskede genvalg. I stedet blev Jan E. Hansen valgt ind som nyt medlem af bestyrelsen.

7. Valg af revisor og revisorsuppleant

Willy Abkjær blev genvalgt. Rigmor Martens vil være på valg næste år.

8. Eventuelt.

Bengt takkede Else Jensen for hjælp i køkkenet og Per Erck for hjælp med *Prøven*. Carl takkede Hans Ove for lang og tro tjeneste i Museumsforeningen og Frederiksværkegnens historiske forening.

Regnskab 2003 - 2004 ved kasserer Carl Ove Jensen

Regnskab og bilag er gennemgået og godkendt af Willy Abkjær og Rigmor Martens.

Indtægter		Udgifter	
Kontingenter 2003-2004	25.350,00	Kontorartikler og porto	14.123,13
Kulturelt Samråd, støtte til foredrag og tryk	9.500,00	Annoncer	4.321,25
Effo-fonden til indkøb af højtaler	9.500,00	Lokaleleje	6.930,00
Annonce, sponsoreret ved generalforsamlingen	224,00	Honorar, kørepenge, entreer	14.783,75
Plakatsalg, sponsor M.J. Snekkerup	200,00	Serivering	5.084,15
Deltagerbetaling ved udflugter	16.710,00	Bustransport	9.050,00
Kaffeindtægter ved møder	10.996,00	Trådløs højtaler (Effo-midler)	8.850,00
Bankrente	0,07	Diverse udgifter (forfattere m.m.)	4.347,00
Kontingent 2005	12.650,00		
		Udgifter i alt	67.489,28
		Bankbeholdning 31.12.04	17.521,32
		Kassebeholdning 31.12.04	119,47
Indtægter i alt	85.130,07		85.130,07

Slutningen på smedemester August Pedersens erindringer

Hermed afsluttes August Pedersens livsskildring. Vi har mødt en selvbevidst borger (Classens barnebarn siger han selv), der har fortalt levende om sit liv, også med lidt livlig fantasi, som f.eks. når han fortæller om "Røde Ran" og samarbejdet med Broder Rus.

Endskønt jeg modtog min faders værksteder i god drift og forsynet med fortrinlige værktøjer og med duelige, veloplærte arbejdere, var min opgave dog noget sangvinsk. Jeg lod mig imidlertid ikke afskrække af noget som helst, men forsøgte rastløst at nå mit mål.

Ikke desto mindre udførte jeg i min fritid adskillige smukke kunstarbejder, hvoriblandt nogle ætsede og forgyldte æressabler til land- og søkrigere, bestilt af Frederiksværks inspektorat, og to par ligeledes ætsede og forgyldte dessertknive med prospekter af de kongelige slotte, som overrakte kong Frederik den Sjette og dronning Marie af Frederiksværks daværende administrator konferensråd Beck.

Af mekaniske arbejder forfærdigede jeg en lille dampmaskine efter Freunds konstruktion og en lille dampvogn til almindelige landeveje. Begge blev sat i gang og forevist for et talrigt publikum i industriforeningen i København, hvorefter foreningen afkøbte mig samme for at indlemme dem i dens modelsamling. Jeg forfærdigede også en smuk lille énspænder-jagt-vogn og købte en ung lysebrun halvblodshest, med hvilken jeg befordrede mig på mine smårejser og lystture i omegnen, ja endog til København.

Uagtet jeg således tillod mig ad-

skillige ekstraudgifter til fornøjelser, kunne jeg dog alligevel årlig henlægge et tusind daler af min fortjeneste. Min fader mindede mig ofte om, at jeg burde gifte mig og tilbød mig i så fald at ville fraflytte lejligheden med sin familie og overlade mig samme. Der var imidlertid ingen af alle mine unge kvindelige bekendtskaber, som jeg i den henseende følte mig tiltrukket af. Først på den store nytårsassemble 1841 i Frederiksborg kom jeg i en kotillonstur pludselig til at stå lige overfor en ung attenårig pige, som ellers var mig fuldkommen ubekendt, og som næsten lige så pludseligt forsvandt igen, som jeg havde set hende fremtræde. Hendes billede stod dog fra nu af bestandig for mig, hvor jeg gik og stod, og jeg skrev senere en akrostikon over dette "billede", som er opbevaret i en lille håndskrevet samling af ungdomsdigte. — Året efter sammesteds på maskeraden i Fastelavnen så jeg atter en ung pige klædt som madame Woltisobito (kunstberidersken i Heibergs vaudeville "Recensenten og dyret"). Skønt hun var maskeret og fuldkommen fremmed for mig, følte jeg mig imidlertid straks tiltrukket af hende, og da masken faldt, viste det sig mærkeligt nok, at det var den samme unge pige, som på det selv samme sted året tilforn havde gjort et så levende

indtryk på mig. Af en tilstedeværende herre af mit bekendtskab i Frederiksborg, som tilfældigvis kendte hende og hendes familie, fik jeg nu at vide, at hendes navn var Oline Cold, og at hun var datter af gæstgiver Cold på Fredensborg.

Skønt jeg kun havde danset med hende nogle få gange, næppe talt et ord med hende, og vi var hinanden fuldkommen ubekendte, besluttede jeg ikke desto mindre, at hun skulle blive min kone. To år forløb imidlertid ganske uden, at vi så hinanden. Da så jeg hende atter på en maskerade på Frederiksborg i 1844, klædt som spanierinde, men først ved den 28. majs fest samme år i Egebæksvang ved Helsingør nærmede jeg mig hende, således at hun måtte lægge mærke til mig. Ved en assemblée, som afholdtes hos hendes forældre på Store Kro på Fredensborg i marts 1845, lod jeg hende endelig forstå min hensigt, og da jeg

ikke stødte på nogen forhindring, tog jeg den 2. maj næstefter med min ven Christoffer Ehrhardt i Mårum, som ikke var ubekendt for familien, til Fredensborg og forlovede mig med Anna Oline Cold.

Lige så meget mine forældre glædede sig over udsigten til mit giftermål, lige så meget vrededes mine to ugifte søstre derover, nærmest vel fordi de følte, at de nu måtte vige deres hjem for at gøre plads for mig og min tilkommende kone. Ved mange lejligheder måtte vi begge føle det, og mest da den tid nærmede sig, at vi skulle holde bryllup, og mine forældre og søstre skulle fraflytte hjemmet. Med min fader rejste jeg ganske alene til Fredensborg og derfra til Asminderød, i hvis kirke jeg fredagen den 19. juni 1846 blev viet til min kone af provst Bentzen. Efter vielsen, hvor min kones fader fungerede som hendes forlover (ligesom min fader for mig)

- og hendes barndomsveninder frøknerne Leschly som hendes brudepiger - tog vi tilbage til Fredensborg.

I brudehusets store sal, der var smykket med de dejligste blomster, i særdeleshed roser, var der arrangeret et prægtigt middagsmåltid, hvorved cham-pagnen knal-

Akvarelmaleri af Line (Karen Oline) Pedersen
(Tilhører Industrimusæet Frederiks Værk)

dede og sprudlede. Næsten hele Fredensborg by var om aftenen illumineret, og hele bryllups-selskabet med brudeparret i spidsen spadserede arm i arm gennem byens hovedgader og tog illuminationen i øjesyn.

Den overordentlig varme og dejlige sommer 1846 henlevede vi derefter stille og lykkelige i vort hjem på Frederiksværk indtil september. Da begyndte død og omveksling at hemsøge familien, idet min yngste søster Oline pludselig døde. I november flyttede min søster Christine med sin mand og sine børn til Hellebæk. Den 12. marts 1847 døde min kones moder. Den 28. juni s.å. fødte min kone en lille pige, men hun døde under fødslen. I værkstederne tog det kongelige arbejde så betydeligt af, at jeg i begyndelsen af 1848 tvivlede på, om jeg længere kunne udrede den

Franz Pedersen (angiveligt August's søstersøn), faldet ved Fredericia i juli 1849. (Industrimuseet Frederiks Værk)

svære afgift og tillige forsørge begge familier. Dette var en pinlig stund, men det var blot et vindstille, der gik forud for den sig nærmende storm, i hvilken jeg endelig skulle bryde bølgerne for på det nærmeste at nå mine ønskers mål. Den 24. marts 1848 udbrød den første slesvig – holstenske krig. Den ene bestilling på militære arbejder større end den anden indløb såvel fra inspektoratet på Frederiksværk som fra det kongelige varedepot i København.

Fra 1840 til 1848 havde jeg tjent omtrent 6000 rigsdaler. Med denne kapital og ca. 30 arbejdere kastede jeg mig nu af al magt over arbejdet. Ved strabadser, rejser og forkølelse blev jeg rigtignok syg, fik helvedesild (zona) og gik længe og led af orm, men dette standsede ingenlunde min virksomhed. En så gunstig tid og en så gunstig lejlighed til at tilkæmpe sig og erhverve sig en formue kom sandsynligvis aldrig mere igen, og nu eller aldrig måtte den benyttes, for at jeg om muligt kunne nå mit attråede mål. Lykken begunstigede mig, og som et forøget smil af denne fødtes også min eneste søn Waldemar natten mellem den 24. og 25. oktober 1848.

Døden, der havde begyndt sin høst i familien med min søster Line, fortsatte imidlertid sin gang, og gav mig midt under min højeste lykke tillige det dybeste hjertesår, idet den 28. februar 1849 bortrev min inderligt elskede gamle moder. Den 6. juli fandt min kære og brave søstersøn Frants Petersen heldedøden i slaget ved Fredericia. Resten af året foregik derimod heldigt ligesom det følgende år 1850

*August's moder og fader
(Foto. Industrimuseet Frederiks Værk)*

med undtagelse af, at jeg denne sommer ved et stød beskadigede - -

- - -

Her mangler igen nogle afsnit i dagbogen

- - - i begyndelsen af 1857 opstod den berygtede varedepotsag, hvorved min mangeårige trofaste ven og støtte ved depotet, magasinforvalter krigsassessor Fr. Petersen blev mig aldeles berøvet. Ved et derpå indført strengere licitationsvæsen ved depotet blev det, nærmest fordi jeg var så langt fra bosiddende i 1858 og 59 bestandig vanskeligere at arbejde for depotet, og i 1860 - 61 standsede arbejdet omsider aldeles, hvorpå jeg lukkede værkstedet.

Da Frederiksværks nedlæggelse som kongelig fabrik havde bragt de stedlige og kommunale forhold dersteds i en så retsløs og fortvivlet tilstand, at det ikke længere var muligt for en samvittighedsfuld mand at befatte sig dermed, trådte jeg i 1855 uden videre ud af Frederiksværk kommunalbestyrelse. Imidlertid valgte denne mig trods min vægring i 1857 til brandassistent og næstkommanderende

ved det nyoprettede brandkorps på Frederiksværk, hvilket det derpå i forening med brandinspektøren blev mig overdraget at organisere og indrette efter et af justitsministeriet udstedt regulativ. Efter dette fik jeg som brandassistent rang af premierløjtnant i de kongelige korps i købstæderne og kunne bære uniform samt trekantet hat og kårde, hvis jeg ville, men det blev i de tre år, jeg var i korpset, aldrig til andet, end at jeg bar en mørkeblå hue med en guldtræsse om, når jeg var i tjenesteforretninger.

Ved en generalforsamling i Frederiksværk Læseforening i december måned 1859 blev jeg af medlemmerne valgt til medbestyrer af selskabet og til bibliotekar ved foreningens bibliotek, hvilket jeg - efter at det under de nærmest foregående bibliotekarer næsten var ødelagt - derefter istandsatte, samt ordnede og omdannede på ny.

Således som tidligere omtalt var jeg fra min ungdom af en stor ynder af den æstetiske eller skønne litteratur, teater og musik, og en ivrig forsker af mit fædrelands historie og dets sagalitteratur. Desuden var jeg ikke ubekendt med min egen fødeegns - det nordlige Sjællands - mærkeligste traditioner og gamle folkesagn, der endnu levede i folkemunde. Som bibliotekar ved læseforeningen på Frederiksværk gjorde jeg lejlighedsvis bekendtskab med den i sin tid så yndede forfatter til "Nordsjællandske Sagn og Fortællinger", Broder Rus på Esrom kloster, og efter at jeg på hans anmodning havde samlet og optegnet nogle af de vigtigste traditioner og folkesagn fra min

fødeegn, fandt han disse så interessante og mærkelige, at han ønskede at bearbejde og udgive dem og meddelte også enkelte deraf under mit navn til Geheime-Etatsråd Traps statistisk-typografiske beskrivelse af kongeriget Danmark, men siden opfordrede og opmuntrede han mig til selv at bearbejde og udgive de øvrige.

Jeg lod da først i året 1862 trykke et bind "Folketraditioner fra det nordlige Sjælland" og senere samme år det større værk "Røde Ran", ligeledes en folketradition fra det nordlige Sjælland, hvilken sidste udkom på boghandler Triers forlag i København og sluttede sig til dels til den bekendte karakteristiske fortælling "Peirjens" i Wivels "Nordsjællandske Sagn og Fortællinger". I løbet af tre måneder var det hele oplag af "Røde Ran", som bestod af 7000 eksemplarer, udsolgt, og jeg forærede min søn Waldemar et indbundet eksemplar i julegave.

Efter at mit stakkels mishandlede fødested Frederiksværk ved en række af ministerielle galskaber og kommunale dårskaber var blevet lammet og standset i sin sociale og industrielle virksomhed, og kun et par have syge handelsmonopolister med deres konsorter i forbindelse med stedets slette øvrigheds person søgte at tilvende sig hele myndigheden og alle fordele samt at ydmyge og fortrædige og demoralisere den øvrige befolkning på alle måder, blev opholdet på Frederiksværk omsider i 1861 så trykkende, utåleligt og kedsommeligt, at jeg

begyndte for alvor at gøre en forandring og at flytte bort derfra.

Den vigtigste årsag var dog den, at også skolevæsenet var blevet så slet og mangelfuldt, og at jeg måtte se at få min søn, som nu var 12 år gammel, anbragt i en bedre skole, ligesom derefter at få ham oplært i et eller andet fag, ved hvilket han siden med tiden kunne soutenere sig. Dette var en umulighed på Frederiksværk, og når jeg i dette øjemed skulle sende ham til København og holde ham dér med et og alt, blev det, bortset fra at jeg dér måtte overlade ham til fremmede, lige så bekosteligt for mig, som hvis jeg selv flyttede til København og bosatte mig der, hvorfor jeg der tillige kunne have ham for mig i hjemmet.

Hvor ondt det end gjorde mig at måtte forlade mit mangeårige hjem og fødested, havde jeg dog ikke andet valg, og min beslutning var hurtigt taget. Efter at jeg havde averteret min ejendom til salg i avisen, meldte sig blandt andre også min broder som liebhaver til denne, og efter nogen forhandling mellem os, overlod og solgte jeg ham da omsider ejendommen for

2800 rigsdaler med en udbetaling på 500 rdl., hvilken handel naturligvis var en ikke ubetydelig opofrelse fra min side, men som alene skete i betragtning af, at ejendommen kunne blive i familien.

Efter at jeg ligeledes havde tilbudt ham smedeværksted og inventar til købs for 200 rdl., hvilket han imidlertid fandt for dyrt, solgte jeg det straks derefter til en vej- og brolægningsentreprenør, Jørgen Larsen på Københavns Nørrebro for 400 rdl. På dennes anmodning rejste jeg derefter i februar 1862 ind til ham på Nørrebro for med det solgte smedeinventarium at indrette og sætte et smedeværksted i gang for ham, hvori han agtede selv at udføre de smedearbejder, som fordredes til udførelse af et af ham dengang overtaget stykke jordarbejde ved den nordsjællandske jernbane samt for desuden ligeledes efter hans anmodning at bestyre hans forretning under hans fravær ved dette arbejde, hvorfor jeg skulle have en årlig løn på 400 rdl.

Jeg lejede mig så en lejlighed på Nørrebros Dossering lige overfor Peblingesøen. Men aldrig så såre var Larsens værksted efter 2 måneders forløb kommet godt i gang, før manden pludselig, ligesom han skulle begynde på jordarbejdet, kom på ganske andre tanker, entledigede mig fra min tjeneste hos ham, nedlagde værkstedet og bortakkorderede det meste af jordarbejdet til andre. Ikke desto mindre flyttede jeg til april flyttedag 1862 med min familie fra Frederiksværk ind i den lejlighed, jeg havde lejet på Københavns Nørrebro, satte min søn i Efterslægt-

selskabets realskole, som var den bedste skole, der på den tid fandtes i København, og forsøgte at forskaffe mig nogen beskæftigelse på andre måder. Af mangel på protektion ville dette imidlertid ikke lykkes mig. Derimod blev jeg såvel som min kone og søn – til stort tab og skade for os, især for min søn med hensyn til hans skolegang – idelig angrebet af sygdomme, hvorfor jeg nu ene og alene var henvist til at leve af renterne (ca. 700 rdl. årlig) af min tiloversblevne kapital, hvilket jeg ved selv den tarveligste levemåde ikke var i stand til og derfor årlig måtte optage 25 á 50 rdl. af min kapital.

Ved min svigerfaders, gæstgiver Colds død i 1859 var jeg blevet medejer af dennes efterladte ejendom Store Kro på Fredensborg, men denne for sin skønne beliggenhed og omgivelser engang så berømte og værdifulde ejendom, hvortil der desuden for mig og min kone knyttede sig så mange skønne erindringer om tilbragte lykkelige dage, og for hvilken min svigerfader i sin tid var blevet budt 36000 rdl., var nu i alle henseender i en højst forfalden tilstand, medens der tillige hvilede en ikke ubetydelig gæld derpå.

Efter at det gentagne gange var blevet forsøgt såvel ved offentlige auktioner som underhånden at sælge den, men dette ikke ville lykkes – mens faren for dens eksistens og opretholdelse stedse blev større og større – afkøbte min svoger og medejer dr. med. Cold mig endelig i 1862 min part deraf for 1500 rdl., hvilket mærkeligt nok aldrig så snart var sket, førend der indfandt sig en køber til ejendom-

men, til hvem han derpå solgte den for 17000 rdl.

Efter salget besørgede jeg på min svogers anmodning og på hans vegne alt indbo og alle inventar-genstande solgt ved auktion på Fredensborg, og en mindsten med et jerngelænder omkring opført på hans faders, min svigerfaders gravsted på Asminderød kirkegård.

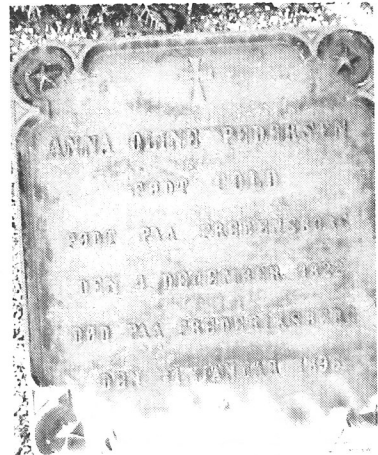
Imidlertid havde jeg ved salget af min halvpart i Fredensborgejendommen omtrent igen tilbagevundet min fornemmelig ved ejendommen på Frederiksværk tilsatte kapitalformue, men hermed var nu også, som det syntes, min virksomhed for bestandig afsluttet.

Jeg var imidlertid dengang kun 50 år gammel og dertil temmelig rask og rørig. Jeg interesserede mig endnu levende for alt, hvad der foregik såvel på industriens som på kunstens samt videnskabernes og politikens områder.

Som følge heraf besøgte jeg ofte digteren professor Hauchs og oldforskeren professor Worsaaes interessante forelæsninger over æstetik og oldtidsvidenskab på Københavns universitet. Ligeledes kunne jeg i de store offentlige biblioteker i Hovedstaden altid tilfredsstille min læselyst. Med mine ungdomsvener Gætje og Cumann samt deres familier omgikkes jeg iblandt og modtog også af og til besøg af tidligere bekendte såvel som af mine slægtninge på Frederiksværk.

Skønt jeg ofte ønskede mig en bestemt virksomhed, fandt jeg mig dog efterhånden så tåleligt i savnet deraf. Med interesse kunne jeg jo altid se tilbage på mit hensvundne

liv, thi jeg havde levet i en på så store foretagender og begivenheder indholdsrig tidsalder. Jeg havde levet samtidig med min tids største mænd: Thorvaldsen, Oehlenschläger og H.C. Ørsted m.fl. Jeg havde set de første dampskibe, de første jernbaner, de første telegrafer, den første gasbelysning, samt de første fotografier fremstå – men da jeg endelig i året 1864 oplevede den forfærdelige og blodige anden Slesvig – Holstenske krig, som truede mit fædreland med fuldstændig opløsning og undergang, da stod jeg sikkert ved det betydningsfuldeste afsnit af hele mit liv, hvorfor jeg kun med bange anelser og mørk gru ser resten af mit liv i møde. Men da fremtiden er en lukket bog, vil jeg standse her og overlade det til min søn eller et andet skønsomt medlem af min familie, som måtte have evner og vilje dertil, til sin tid at fortsætte og afslutte mit ufuldendte levnedsløb.

*Anna Olines gravplade
på Vinderød kirkegård*

Arresøkanalens udgravning 1717 - 18

ved Bjørn Westerbeek Dahl

I slutningen af 1600-tallet havde sandflugten mellem Arresø og Tisvilde i den grad taget overhånd, at store strækninger i området var blevet lagt øde: Landsbyer havde måttet forlades, og tidligere frugtbare jorder lå nu dækket af tykke lag af goldt sand, ligesom den nordlige del af Arresøen var ved at blive fyldt op af sand.

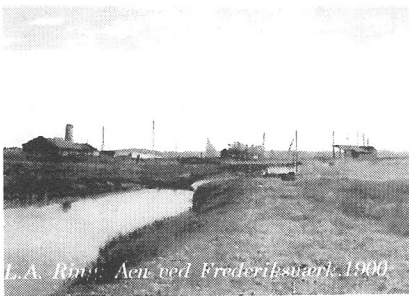
Arresøens eneste udløb, Arnakke Å, var flere gange truet af „forstoppelse“ på grund af sandflugten, og så tidligt som i Christian den 4.s regeringstid, altså i 1. halvdel af 1600-tallet, blev åen lagt om, så den værste tilsanding blev afværget. Desværre kendes ikke meget til dette arbejde.

Men fra 1690'erne tiltog sandflugten igen: Det var en katastrofe for alle, der boede omkring søen, for når afløbet blev stoppet, steg vandet, og folk måtte se deres enge og marker endog landsbyer blive oversvømmet. Særligt galt var det ved Huseby og ved Lille Lyngby, hvor kirkebakken truedes med at blive undermineret af vandet. Også

området omkring Arnakke Å blev stærkt ødelagt, og det gik ud over de to vandmøller, der hidtil havde været drevet af vandet i åen.

Projektet

Det kan derfor ikke undre, at man gjorde sig mange overvejelser om, hvad man skulle gøre. Det afgørende projekt blev udarbejdet af ingeniørofficeren H. H. Scheel, der i 1706 foreslog at grave en kanal mellem Arresøen og Roskilde Fjord, så Arnakke Ås lange bugtede åløb blev afsnøret. Scheel havde udset sig to muligheder, hvoraf det ene var den korteste afstand mellem søen og fjorden med en længde på 3.070 alen (ca. 2 km). Det ville koste 4.220 rdlr. Uheldigvis anslog han samtidigt, at den gamle å kunne oprensnes for blot 1.000 rdlr., og så valgtes denne løsning. I 1709 og 1710 oprensedes og forkortedes så Arnakke Å af entreprenøren Johan Owens. Det hjalp i en 3-4 år, men så faldt det ind med meget vådt vejr, og i 1713 oplevede beboerne omkring Arresøen et meget pludseligt højvande, hvorunder bl.a. indbyggerne i Huseby måtte søge ly højere oppe i landet. Da dette gentog sig i 1714, blev ingeniørofficeren Marcus Heinsohn sendt til området med en ingeniørkaptajn Andreas Gtinthner og Johan Owens for at undersøge, hvad man kunne gøre: De anbefalede at gennemføre Scheels forslag om at grave en kanal på det korteste

Arresødal Bro (Elias Meyer)

stykke mellem Arresøen og Roskilde Fjord. Det ville nu koste ca. 7.720 rdlr., men i beløbet var indeholdt udgravningen af den 20 alen høje bakke, indkøb af materialer, anlæg af en bro til landevejen, samt løn til de soldater, der skulle sættes til arbejdet.

I 1714 var der ikke mandskab til en sådan opgave: Danmark var i krig med Sverige på 6. år, og soldaterne var optaget af vigtigere opgaver, da Sjælland direkte truedes af en invasion fra Skåne. Da den værste trussel i 1717 var afværget, skete der noget. Der indkom et nyt projekt, denne gang udfærdiget af landofficeren Georg Friederich Emanuel Eberlin von Feriden, der på dette tidspunkt var chef for det kompagni af østsjællandske Regiment, der dækkede Strø Herred. Han boede i øvrigt på Sandviggård ved Hillerød.

Feriden må have været en udmærket officer. Han var hvervet til dansk tjeneste i Flandern, hvor Danmark havde et kontingent tropper. Undervejs blev det forstærket med nye folk, heriblandt Feriden, der vistnok var født i Sachsen, og som tidligere havde været i såvel sachsisk som preussisk krigstjeneste. Han fungerede som generaladjutant for en af de højere danske officerer.

I 1716, to år efter at han var kom-

met i dansk tjeneste, ønskede han forflyttelse og avancement, og han fortalte da, at hvis han havde søgt tjeneste hos den tyske kejser i Wien i stedet for at fortsætte

i dansk tjeneste, ville han være avanceret til "major i fortifikationen". Han synes altså at have været specialist i fæstningskunst med det kendskab til teknisk arbejde, som dette nødvendigvis førte med sig, men denne side af hans virksomhed kender man uheldigvis intet til.

Feriden foreslog i 1717 at udgrave kanalen mellem Roskilde Fjord og Arresøen for blot 5.000 rdlr. Når han kunne gøre det billigere end Heinsohns overslag, skyldtes det, at han mente, man kunne spare en del af gravearbejdet på det vestligste stykke ved blot at lade vandet bane vej igennem de flade engarealer nærmest fjorden.

Man var ikke sikker på hans ingeniørmæssige kunnen, og til hjælp for ham sendte man ved arbejdets begyndelse i juli 1717 ingeniørkaptajn Michael Fischer med konduktøren Oluf Jensen Beck til Arresøen for at bistå ham. Fischer og sikkert også Beck havde i nogle år været tilknyttet Københavns fortifikation, altså den administration, der varetog vedligeholdelsen af fæstningsværkerne, og de vendte derfor hurtigt tilbage til København, måske også efter at have fået et indtryk af Feridens evner på området. Så vidt man ved, besøgte han kun arbejdsstedet en gang til, i foråret 1718, da han drøftede opførelsen af en

sluse, så det meste af arbejdet var overladt til Feriden.

Michael Fischer havde været tilknyttet fæstningsetaten siden 1688 og havde efter sin udnævnelse til ingeniørofficer i 1703 bl.a. arbejdet på Kronborg og i København. I flere omgange havde han været udenlands, bl.a. med danske tropper i Italien i 1704, og i 1711-12 havde han været med i felttogene i Mecklenburg. Fra 1713 havde han været lærer ved Landkadetkompagniet. Det var han frem til 1720, da han blev udnævnt til chef for det holstenske fæstningskorps med hovedkvarter i Rendsborg. Han fik sin afsked i 1724.

Oluf Jensen Bech var noget yngre i anciennitet og vel også alder. Han

holdene, og beskrives i øvrigt som "velbevandret i aritmetik og geometri".

Det var altså særdeles kompetente folk, der sendtes til Arresøen, hvor de rimeligvis har fastlagt det endelige forløb af kanalen og måske også hjulpet til med afstikningen i terrænet.

Arbejderne

Feridens funktion var først og fremmest at administrere byggeriet, men da man manglede fortifikationsofficerer i København, fik han også brug for sit kendskab til ingeniørvæsen.

Arbejdet syntes selv for 1700-tals forhold at have været relativt ukompliceret. Det var Feriden, der

knyttede trådene i det omfattende byggeri sammen, og ham, der skulle garantere, at soldaterne udførte deres opgaver forsvarligt og i øvrigt kontrollere, at de kontrakter, man indgik med håndværkerne, blev fulgt.

Arbejdet var således tydeligvis lagt til rette for at kunne udføres af militæretaten, hvor staten jo havde en stor arbejdskraftreserve. Siden etableringen af en stående hær

var kommet ind i fæstningskorpsset i 1712 og endte som underkonduktør med afsked i 1733. Fra 1720 havde han som Fischer undervist ved Landkadetkompagniet. Han var elev af Marcus Reinsohn, der jo i 1714 havde besigtiget for-

i midten af 1650'erne udførte soldater store byggeopgaver rundt om i landet. De store fæstningsværker omkring Fredericia, Nyborg og København er således resultatet af deres anstrengelser. Men soldatarbejdere ses også brugt til adskil-

lige andre byggearbejder af mere civil art, bl.a. anlæg af haver og parker, udgravningen af fiskedamme og anlæg af veje m. v. I 1717 arbejdede en del soldater i Frederiksborg Amt med en indførføftning af det ny rytterdistrikt.

Man kunne måske tro, at det skyldtes, at soldaterne var gratis arbejdskraft. Det var de dog ikke. Soldaterne blev betalt med 8 sk. dagligt, og det syntes at have været en udmærket dagløn.

De soldater, der kom til Arresøen, var garnisoneret i København. Her var man i gang med en større sikring af voldene omkring byen, hvor særligt Østervold var under en kraftig fornyelse. Det skulle først ordnes, og det er rimeligvis forklaringen på, at soldaterne først kom til Arresø i juli 1717, to måneder senere end det normale tidspunkt for at begynde et arbejde af denne karakter. De sluttede arbejdet ved efterårstiden 1717 og blev da trukket tilbage til København igen for efter vinteren at genoptage arbejdet ved Arresøen i maj 1718.

Det var i første omgang 200 mand fra det vestsjællandske og 200 mand fra det østsjællandske regiment, der blev sendt til Arresøen. De skulle marchere hele vejen, men distancerne var moderate: Blot 3-4 mil pr. dag, altså 20-30 km. De skulle altså overnatte en enkelt gang undervejs, og der blev derfor udstedt ordre til amtsforvalterne og ridefogederne om at skaffe 30 lispund halm (240 kg) pr. 100 soldater til liggeunderlag. Da man havde telte med "hjemmefra", altså fra København, til brug for opholdet ved Arresøen, lå man den første nat heller ikke under åben

himmel. Da soldaterne kom til målet for deres march, skulle de campere i nærheden af arbejdsstedet, og så skulle de have ny halm, denne gang 2 lispund pr. 100 mand på en gang, altså 480 kg. Siden skulle de pr. 100 mand have 1 lispund, 8 kg., ny sengehalm én gang månedligt. Det var ikke blot en rekvirition, for man betalte pænt for det med 1 rdlr. pr læs.

De menige soldater overnattede i de medbragte telte, hvorimod officererne i hvert fald delvis blev indkvarteret i nabolaget. En del officerer lå i Brederød, mens Feriden selv boede i Kregme. Han havde taget sin frugtsommelige hustru med sig, og det første resultat af kanalarbejdet er lidt overraskende en dåbsindførsel på hans lille nyfødte søn i Kregme Kirkebog.

Et er telte, sengehalm og indkvartering. Et andet er proviantering: Foruden de 8 sk. pr. dag fik hver soldat 1½ skålpund brød, altså 750 gram brød, bagt af mel fra de kongelige magasiner på Kronborg. Det blev transporteret på udskrevne bondevogne i sække frem til Slangerup, hvis byfoged Jon Gad modvilligt havde måttet gå med til, at brødbagningen foregik i den lille købstad.

Han havde strikte regler at følge. 1 tønne mel skulle give 15 lispund, 120 kg., brød. Den første oktober kvitterede Gad for at have udleveret 15.325 brød af i alt 383 tønner rugmel, så entreprisen var vitterligt ganske omfattende. Et brød vejede således 3 kg og var altså dagsrationen for 4 soldater.

Desuden ses udleveringer af brænde til soldaterne, så de - som det hedder - kunne "koge deres mad",

men hvad der helt konkret blev serveret ved Arresøen, fremgår ikke af kilderne. Soldaterne har antageligt købt kød til suppling af deres brødrationer .

Soldaterne fra de to regimenter, altså østsjællandiske og vestsjællandske, vendte i efteråret 1717 tilbage til Hovedstaden. De kom igen i maj 1718 og fortsatte arbejdet til august, da de blev afløst af 500 mand af Dronningens Regiment. Det var også garnisoneret i Køben-

fanger. Landet havde jo været involveret i Store Nordiske Krig siden 1709, og ved skæbnens gunst var en del svenskere blevet taget til fange. Mange af dem var blevet stukket ind i de danske regimenter, og på den måde var deres funktion som krigsfanger ophævet. En del var dog stadig formelt set krigsfanger. Det er karakteristisk, at de først kom i funktion med Arresøkanalen, da arbejdet i juni 1718 var halvt gennemført. Det

havn og havde ligeledes arbejdet med fæstningsværkerne. Skiftet skyldtes måske det forhold, at der var en del syge i de to landregimenter. I begyndelsen af juli fik Jon Gad i Slangerup ordre til at føre de syge soldater til Slangerup med de vogne, der førte brød til folkene. I Slangerup skulle han sørge for, at sognefogederne i nabolaget førte dem videre ind mod København på udskrevne bondenvogne. Indtil det kunne ske, skulle han give dem kvarter i Slangerup. Netop nu kunne man trække på en særlig arbejdskraft: Svenske krigs-

drejede sig om 109 mand, der tidligere havde anlagt grøfter i Antvorskov Rytterdistrikt på Vestsjælland. Da de blev forflyttet til Arresøen, blev det understreget, at de også skulle aflønnes med 8 skilling dagligt. Nogle måneder senere hed det dog, at soldaterne ikke skulle arbejde med de samme opgaver, og man må gå ud fra, at svenskene har haft det tungeste og hårdeste arbejde.

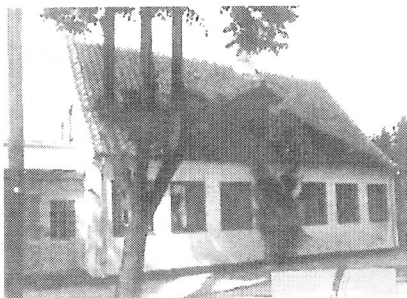
2. del af Bjørn Westerbeek Dahls beretning om Arresøkanalens udgravning følger i næste nr. af Prøven.

Gartneriet i Strandgade.

af Jørgen Tved

I 1911 kom to unge nygifte mennesker til Frederiksværk, Mette Marie og Thorvald Frederiksen. Mette Marie var oprindelig fra Slesvig fra Øsby sogn mellem Haderslev og Aarø Sund. Hun var født d. 20/6 1877. Hun var formentlig uddannet mejerske. Vi ved, at hun i 1898-99 var på Øsby mejeri i sit fødesogn, der var under tysk herredømme frem til 1920. Vi ved også, at hun siden var på andre mejerier og desuden på nogle store herregårde bl.a. Lyngebregård i 1910.

Thorvald var uddannet som gartner. Han kom i lære på Vallø slot 1. maj 1890 og to år senere ind på den Kongelige Have og Gartnerlærestalt ved Rosenborg, hvor han sluttede sin uddannelse d. 1. september 1894 med bedste karakterer. Siden blev det til mange ar-

Strandgade 26. Gartner Thorvald Frederiksen købte Nyhusgade 2 i 1914 og Strandgade 26 i 1916

bejdspladser på store gartnerier og herregårde, der ofte dengang havde store have- og parkanlæg og naturligvis også gartnerier med frugt og grøntsager. I 1909 kom han til herregården Lyngebregård i Nivå, samme gård som Mette Marie kom til i 1910, og i 1911 den 2. april blev de gift. De kom altså til Frederiksværk som helt nygifte og

fik en lejlighed i Nørregade 36. Vi ved dog ikke bestemt, om Thorvald fik arbejde på et gartneri, eller om han straks forsøgte at etablere et gartneri selv, men det menes, at han startede noget i Nyhusene.

Vi ved, at han i 1913 løste borger-skab og fik næringsbevis til at drive detailhandel i Nørregade nr. 34 lige ved siden af deres bopæl. Vi ved også, at de i juni 1914 købte eget hus i Nyhusene, og at de i 1916 købte Strandgade 26, hvor han så etablerede et gartneri, der eksisterede helt frem til 1961, hvor kommunen købte grunden.

Den første tid har de haft det meget svært. Thorvalds broder Jo-

hannes, der boede i København, har fortalt: "Han sad jo lidt småt i det som nystartet gartner i Frederiksværk. Han og Mette Marie måtte nærmest arbejde i døgn drift. En del af produkterne solgte han på torvet i København. Det blev læsset sent om aftenen, og tidligt næste morgen - ved 3 tiden - startede han så hjemmefra med Lotte for vognen for at nå Københavns grønttorv rettidigt. Efter salget, gik turen så hjemad igen".

Det har været lange dage. Et slid fra morgen til aften for at få gartneriet til at give brød på bordet. Dog med hjælp af sin energiske og økonomiske kone Mette Marie gik det ret hurtigt fremad, som det blandt andet fremgår af huskøbet i 1914. Købesummen var 5.000 kr. De 2.000 blev noteret som pante-

obligation i Frederiksværk Sparekasse til en rente på 5%. De flyttede dog ikke ind i det nye hus. Folketællingen i 1916 fortæller, at familien stadig boede i Nørregade 36, og at de havde fået tjenestepige. 3 år senere købte de huset i Strandgade 26. Det var en ret stor ejendom, som sælgeren, Søren Pedersen Løkke, fik 8.000 kr. for, dog ikke i kontanter. En panteobligation til sælgeren på 7.000 kr, skulle forrentes med 5%. Til ejendommen hørte der ½ ha, og da Thorvald havde forpagtet andre 4 ha, så var gartneriet oppe på ca. 8 tdr. land. Thorvald og Mette Marie stod nu med et kapitalbehov, så de fik et lån fra K.A. Larssens og Hustru L.M. Larssens legat på 3.000 kr. til en rente på kun 2%. Der skulle dog stilles kaution, men en

Nr. 74/1928.

Hr. *Carlus Thorvald Christian Frederiksen*

født d. *18/2 1875 i Veddeby*

boende i *Frederiksværk*

har Tilladelse til at føre: *4 Hjulst. Motorvogn udst. 2500 kg*

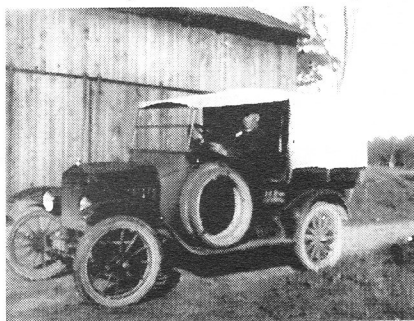
23/7 1928
 Politimester.

Dette Brev, som er gældende i 5 Aar fra Udstedelsesdagen, skal Føringen under Kørselen have hos sig og paa Forlængende forviges for Politiet.

Nr. 497. O. O. B. & Co.

af Mettes Maries tidligere arbejdsgivere gdr. Peter Rasmussen, Skebjerggaard i Smørum, var mand for kautionen. Årene 1917 og 18 var meget dårlige år for landmændene, både klimaet og mangel på kunstgødning ramte, men for Thorvalds gartneri gik det ikke helt galt. Nok var kartoffelhøsten meget dårlig i 1917, men de, som havde kartofler, fik en god pris. I 1920 var detailpriserne tredoblet i forhold til før verdenskrigen, der startede i 1914 og sluttede i 1920. Ingen tvivl om at Thorvald og Mette Marie nu var blevet et ret velbjerget ægtepar. De havde ejendomme i Nyhusene og i Strandgade,

Thorvald i sin bil Omkr. 1923

og de havde butik i Nørregade, og de havde også fået telefon i 1920.

Ifølge folketællingen i 1921 havde Thorvald 3 mand som medhjælp i gartneriet, hvilket nok for en god del kan tilskrives Mette Maries gode forretningssans og gode forstand på økonomi. En svigerdatter dristede sig til at karakterisere hende som påholdende.

Først i tyverne købte Thorvald bil. Det var en Ford T årgang 1922, der kunne præstere 22 hestekræfter og opnå en hastighed på 50 km.

i timen, normalfarten var dog 40 km. Der var ingen gearstang, man skiftede gear med pedalerne. Pris som ladvogn var ca. 2000 kr. Personligt har Thorvald haft en vis succes. Han har været et agtet medlem af borgerforeningen og har nok været en kendt mand i Frederiksværk. Han fik ikke noget langt liv. Han døde af kræft d. 1. maj 1930 på Rigshospitalet i København. I tidens aviser kunne man læse: "en dygtig og flittig mand, der efterhånden havde oparbejdet en ret stor forretning var gået bort". Han blev begravet på Vinderød kirkegaard.

Mette Marie solgte i 1931 gartneriet i Strandgade til W. Ljungquist for 22.000 kr., sikkert en god betaling. Blot 2 år efter blev det igen solgt denne gang til V. Elgaard Hansen fra Fredensborg, men til en lavere pris nemlig 18.700 kr.

Mette Marie boede derefter i mange år i familiens ejendom i Nyhusgade på 1. sal; stueetagen var lejet ud. Hun blev en gammel dame næsten 90 år, før hun døde på plejehjemmet og ligeledes blev begravet på Vinderød kirkegaard.

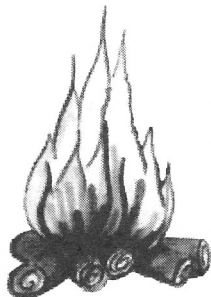
Denne beretning er skrevet på baggrund af materiale stillet til rådighed af et familiemedlem, der også er medlem af vores historiske forening.

Vi takker for materialet og håber, at andre har lokalhistoriske beretninger eller oplevelser, som de gerne vil delagtiggøre os i.

Så hører vi gerne fra jer.

Foreningsaktiviteter

Torsdag den 23. juni, kl. 19³⁰
Sct. Hansaften ved Hjemmeværnsgården

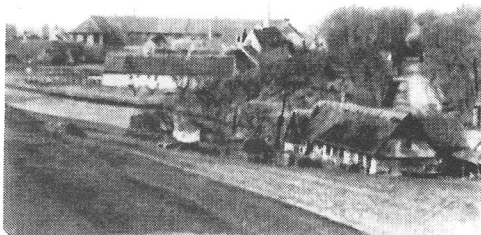
Da vi ikke fortsat kan regne med at bruge vort gode gamle sted Birkely, har vi ved gode kræfters hjælp fundet et andet sted med udsigt over Arresø. Frederiksværk Folkedansere vil fortsat støtte os med deres tilstedeværelse. De vil danse, spille med på sangene, sælge øl og vand, kaffe og kage.

Vi har den glæde, at formand for lokalafd. af Dansk Metal, Allan Thomsen vil holde bålet kl. 21. Bålet afbrændes ved Præstekorset.

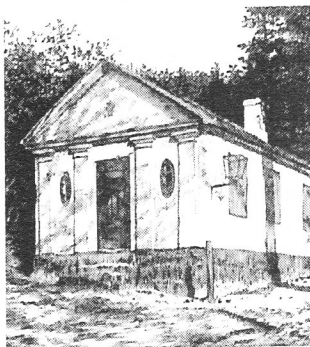
Onsdag den 10. august, kl. 19³⁰
Byvandring med museumsleder Michael Ax:
Der var engang en industriby

Vi mødes i Menighedshjemmet i Kirkegade, og vi er meget glade for, at vort bysbarn Michael Ax, som nu er museumsleder i Skagen, har sagt ja til at guide os denne aften. Over en kop kaffe vil Michael berette om Frederiksværks historie som industriby, handelsplads og købstad. Det har jo på forskellig vis sat sit præg på byens udseende og andre karakteristika. Til forskellige tider har gadeforløb, pladser og kvarterer afspejlet centrale aspekter af Frederiksværks kulturhistorie og sociale geografi. Til denne orientering vil Michael gøre brug af ældre kort og fotos.

Herefter går turen ud i byen, hvor hovedvægten vil blive lagt på områderne omkring Torvet, Kirkepladsen/Markedspladsen og Nørregade. Der vil blive fortalt om pladsernes og kvarterernes funktioner samt om centrale og markante bygningsværker. Det vil også blive berørt, hvordan den såkaldte udvikling gennem tiden har skabt store forandringer i bymidten og slettet sporene efter hele bykvarterer.

Onsdag den 31. august, kl. 19⁰⁰
Byvandring med Major S.E. Snekkerup
Arresødal - Militæret - Slottet - Kanalen

Vi mødes ved "Hjemmeværnsgården" til en kort briefing over en kop kaffe. Major Snekkerup vil fortælle om Raketkorpset, Frederiksværks frivillige Korps, marinelejren Arresødal mm. Vi går derefter ned til kanalen, hvor vi skal høre om agatslibemøllen samt slottets historie med general Classen, K.A. Larssen, højskole mm. Vi skal også høre om kanalens udgravning, om skovridergården med ruinerne af gammelt observatorium, om Portvagten mm.

Onsdag den 14. september kl 19³⁰
Foredrag i Menighedshjemmet
Jens Henrik Tiemroth: Pesten i Frederiksværk

Koleraen eller „den asiatiske syge“ ramte København med voldsom kraft i sommeren 1853 og bredte sig herfra ud over landet. Det var en ny sygdom, om hvis årsager lægerne havde svært ved at blive enige, mens folk i almindelighed blot ligestillede den med de pestangreb, som med mellemrum havde ramt hovedstaden siden 1500'tallet. Endnu i dag kendes mundheldet „at vælge mellem pest eller kolera“ som betegner et valg mellem lige store onder.

Da epidemien nåede til Frederiksværk, var byen dårligt rustet. Grunden, hvor byen ligger, er lav og fugtig, og rendestene og andre afløb kunne kun vanskeligt holdes i orden. Hertil kom, at andre sider af det, vi i dag kalder for infrastrukturen (fx syge- og fattigvæsen), var svagt udbygget.

Fhv. museumsinspektør Jens Henrik Tiemroth vil fortælle om „pestens“ forfærdende virkninger og de effektive hygiejniske foranstaltninger, den gav anledning til. Først i 1860'erne, da man havde fået både et sygehus og et fattighus, kom fabriksbyen Frederiksværk nogenlunde på højde med tilsvarende byer. Begge bygninger eksisterer stadig. Sygehuset (i ombygget stand) i Vognmagergade 1, og fattighuset i Jernbanegade 4 (det nuværende byarkiv).

Foreningsudflugt til Hammermøllen

Lørdag den 24. september

Hellebæk med Hammermøllen har meget tilfælles med Frederiksværk. Allerede under Frederik II. blev en kornmølle bygget ved et kanalprojekt. Christian IV. så mulighederne i at bygge den flotte Hammermølle til

brug ved fremstilling af kanoner. Senere blev der gennem 200 år fremstillet geværer, pistoler, sabler mm.

Møllen er meget smukt beliggende ved sø, skov og strand. Den er stadig funktionsdygtig, og vi skal også se smedeværkstedet samt turbinehuset med en endnu fungerende turbine. Der er rigtig mange velbevarede huse, men også en hymodel, hvor vi kan se, hvorledes byen så ud i 1823.

Vi køber mad og drikkevarer på Hammermøllen kl. 12³⁰.

Efter en rundtur til Proberhuset og Bøssemagergade skal vi nyde en tår kaffe med kage.

Bussen starter hjemad ca. kl. 15³⁰.

Priser:

Bus + entré pr. person 95 kr.

Mad + kaffe pr. person 90 kr.

Ialt pr. person 185 kr.

**Drikkevarer køber hver
deltager selv**

Bus afgår fra:

Melby Kirke kl. 9.00

ved Lindebjergvej kl. 9.05

Støberledskrydset kl. 9.10

Frederiksværk Torv kl. 9.20

Kregme Kirke kl. 9.25

Ølsted Brugs kl. 9.30

St. Havelse kl. 9.30

**Tilmelding senest 16. september
til Vibeke Agnild, tlf. 47 72 14 66**

Bedst mellem 9 og 11 og 18 og 20.

Frederiksværkegnens Historiske Forening

kontingent

Personligt medlsk.: 100 kr.
Husstandsmedlsk.: 150 kr.
Firma og institut .: 500 kr.
 - under 6 ansatte: 250 kr.

Medlemmernes kontingent er betingelsen for, at vi kan opretholde foreningens høje aktivitetsniveau m.h.t. foredrag, ekskursioner, byvandring etc., samt udarbejdelse og udsendelse af medlemsbladet "Prøven" 4 gange årligt.

NB! Hjælp med at hverve nye medlemmer. Prøv dine venner.

Har du spørgsmål til foreningen og dens arbejde
 Ring til Vibeke Agnild tlf:47 72 14 66 eller
 send en mail til Christina Ax på fhf@mailme.dk

Museer i omegnen

Industrimuseet Frederiks Værk:

Byarkivet
 ti - fr 10 - 14
 Bymuseet

og Krudtværksmuseet

7. juni - 17. sept.

Hver dag 12 - 16 undt. mandag

Hundested

Lokalhistoriske Arkiv
 ma. 10⁰⁰.12⁰⁰, ons. 16³⁰.17³⁰

Knud Rasmussens Hus

kl. 11 - 14³⁰ undt. mandag

Frederiksværk Brandmuseum

Lørdag kl. 11-13

- eller efter aftale

Disse virksomheder støtter Historisk Forening

Fr.værk Folkebibliotek Torvet 41. 3300 Frederiksværk Tlf. 47 78 41 00	Nordea Bank Frederiksværk Torvet 37. 3300 Frederiksværk tlf. 47 72 24 11	Det Classenske Fideicommis Tromnæs Allee 4800 Nykøbing F.
Danske Bank. Nørregade 6. 3300 Frederiksværk. Tlf. 47 76 70 00.	Knudsen Plast A/S. Industrivej 21. 3300 Frederiksværk Tlf. 47 76 01 01	DanSteel A/S Havnevej 33 DK 3300 Frederiksværk Tlf. 47 77 03 33
Café - Nydt Nørregade 38 3300 Frederiksværk Tlf. 47 72 22 99	Hans Holger's Cykler Vinderød Skov 3 3300 Frederiksværk Tlf. 47 72 23 23	